PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA RY

pääsihteeri Karanko 20.3.2022

Eduskunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta

PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA RY:N LAUSUNTO KOMISSION PUOLUSTUSPAKETISTA – VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Euroopan komission 15.2.2022 ns. puolustuspaketti (COM (2022) 60) on Komission kontribuutio Euroopan puolustuksen vahvistamiseksi osana EU:n strategista kompassia. Paketti koostuu kahdesta erillisestä asiakirjasta: 1) puolustuspaketti ja 2) etenemisasiakirja. Lisäksi kokonaisuuteen kuuluu erittäin läheisesti Komission julkaisema avaruuspaketti. Paketin on laatinut puolustusteollisuuden ja avaruuden pääosasto, joten sen sisältö korostaa eurooppalaisen puolustusteollisuuden kilpailukykyä, Euroopan puolustusmarkkinoiden yhdentymistä sekä eurooppalaisen yhteistyön lisäämistä sotilaallisten suorituskykyjen kehittämisessä.

Puolustuspaketissa käsitellään lyhyesti avaruusteknologioita, mutta varsinainen Avaruuspaketti koostuu kahdesta osa-alueesta: 1) EU space-based secure communication system ja 2) Space Traffic Management.

Yleistä

Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry pitää molempia kokonaisuuksia erittäin **tervetulleina**.

Turvallisuusympäristömme on muuttunut radikaalisti puolustuspaketin julkaisemisen jälkeen ja esitettyjä toimenpiteitä tulee kyetä käyttämään **ketterästi ja ennakkoluulottomasti**, jotta projekteja saadaan valmiiksi nopeutetulla aikataululla. **Yhdessä kehitettävien suorituskykyjen tulee olla käytettävissä koko Unionin alueella.**

Komissio esittää keskeisenä toimenpiteenä rahoitusta puolustuskykyjen yhteiselle kehittämiselle. Samanaikaisesti toisaalla Komissiossa valmistellaan mm. kestävän kehityksen taksonomiaa, joka toteutuessaan vaikeuttaisi puolustusteknologian kehittäjien pääsyä rahoitusmarkkinoille. Puolustuspaketissa aiheellisesti todettu: *"…"to ensure that other horizontal policies, such as initiatives on sustainable finance, remain consistent with the EU efforts to facilitate the European defence industry's sufficient access to finance and investment",* ei käytännössä poista taksonomian ongelmaa. Tämä puolestaan haittaa tai estää siviili- ja sotilasteknologioiden synergioiden hyödyntämisen. Yritykset eivät ryhdy tuottamaan puolustukseen tarkoitettavia tuotteita, jos ne voidaan sen perusteella luokitella ei-kestäviksi rahoituskohteiksi. **Suomen ei tule tukea taksonomian hyväksymistä esitetyssä muodossa.**

Erityisen tärkeänä pidämme ns. perinteisen siviiliteknologian, puolustusteknologian sekä avaruusteknologian kehittämisen näiden sektoreiden **synergioita hyödyntäen** Komission syksyllä julkaiseman toimintasuunnitelman mukaisesti (COM (2021) 70 final).

PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA RY

pääsihteeri Karanko 20.3.2022

Puolustuspaketissa esitettyä kokonaisuutta on syytä käsitellä osana kansallista teollisuuspolitiikkaa sekä kokonaisturvallisuuden rakentamista. Suomeen tarvitaan **kansallinen teknologiastrategia, joka huomioi myös kansallisen turvallisuuden tarpeet.**

Suorituskykyjen kehittäminen

Eurooppalainen yhteistyö tulee saada osaksi Suomen **kokonaisturvallisuuden kykyjen kehittämisen prosessia.**

Suurimpana haasteena suorituskykyjen yhteiselle kehittämiselle EU:n jäsenvaltioiden kesken on kansalliset prosessimme ja resurssipula. Suomessa ei ole kulttuuria tai määrärahoja puolustusjärjestelmien kansalliselle kehittämiselle tai kehittämissuunnitelmien avaamiselle teollisuudelle tai tutkimusyhteisölle. Suomi on perinteisesti hankkinut muiden kehittämiä järjestelmiä.

Euroopan puolustusrahasto on rakennettu EU:n suurempien jäsenmaiden toimintamallilla ja niiden teollisuuden kulurakennetta tukien. **Suomen tulee toimia aktiivisesti** siten, että rahaston valuviat, kuten yritysten epäsuorien kulujen korvaustaso, on tasapuolinen projekteihin osallistuville yrityksille.

Suomalaiset yritykset ovat osallistuneet aktiivisesti Euroopan puolustusrahaston sekä sen esivaiheen (EDIDP) projektihakuihin. Pullonkaulaksi on muodostumassa puolustushallinnon mahdollisuus tukea yrityksiä projektihauissa. EDF-projektit eroavat muista EU:n rahoittamista projekteista siinä, että jäsenvaltioilta tarvitaan sitoumus (intention to buy) ja osarahoitus suorituskykyjen kehittämisen projekteihin. Projektit edellyttävät siten suhteellisen suuritöistä sopimuspohjaa eri jäsenvaltioiden ja osallistuvien yritysten kesken. **Puolustushallinnolla tulee olla riittävät resurssit eurooppalaisia yhteistyöprojekteja varten.**

EDF-projekteihin sisältyy kaksi suorahankinnalla tehtävää lippulaivahanketta, joissa toisessa on mukana myös suomalainen Bittium. Hankkeiden konsortiot ovat käytännössä suljettuja. Toinen hanke on kustannuksiltaan huomattavasti suurempi MALE RPAS. Riskinä on, että tälle hankkeelle ja tuleville vastaaville (esim. next generation fighter systems) ohjataan merkittävä määrä EDF:n budjetista. Koska kyse on jo meneillään olevista erittäin keskeisistä ja poliittisista hankkeista, on niihin osallistuminen haasteellista suomalaiselle teollisuudelle. Siten on tärkeää, että Euroopan puolustusvirastossa jäsenmaiden yhdessä laatima **Capability Development Plan (CDP)** toimii vahvana perustana EDF:n työohjelmalle ja pitkän aikavälin perspektiiville (Multi Annual Perspective).

PIA:n noin 130 jäsenyrityksestä suurin osa on ns. monitoimialayrityksiä eli niillä on merkittävääkin liiketoimintaa puolustus-, ilmailu-, avaruus- ja/tai turvallisuustoimialojen ulkopuolella. Yleisimmät muut toiminnot liittyvät tietoturvaan, tietoliikenteeseen, murroksellisiin teknologoihin sekä digitalisaatioon. PIA:lla on siten hyvä näkemys ns. puolustus- ja siviiliteollisuuden yhteistyöstä ja tuemme uusien ja murroksellisiin teknologioihin suunnattua yhteistyötä sekä EDA:n vahvaa roolia.

PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA RY

pääsihteeri Karanko 20.3.2022

Perinteinen puolustusteollisuus ei ole enää teknologisen kehityksen edelläkävijä vaan erityisesti digitalisuuteen pohjautuvia teknologioita kehitetään ennen kaikkea ns. siviiliyrityksissä. Enää ei ole mielekästä jaotella ns. puolustus- ja siviiliteknologiaa toisistaan ja tämä on tunnistettu laajasti. Suomalaiset yritykset ovat digitalisaation edelläkävijöitä ja niillä on paljon annettavaa yhteiseurooppalaisiin projekteihin. Suomalainen teollisuus tekee yhteistyötä puolustusvoimien kanssa mm. ns. arjen sovellusten hyödyntämisessä. Perinteistä puolustusteollisuutta tarvitaan siviiliteknologian ja -sovellusten integroimisessa osaksi puolustusjärjestelmää.

Perinteisesti siviilimarkkinoilla toimivat yritykset eivät välttämättä näe puolustussektoria houkuttelevana tai mielekkäänä toimintaympäristönä. Rahoituksen saatavuuden lisäksi yrityksiä voivat huolettaa mahdollinen mainehaitta sekä työntekijöiden motivaatio työskennellä puolustuskyvyn kehittämisen tehtävissä. Tämä Keski-Euroopassa yleinen tilanne voi nyt muuttua Venäjän hyökättyä Ukrainaan.

Avaruus

Jaamme Valtioneuvoston näkemyksen, että Suomelle on erityisen tärkeää laajojen ja suuria resursseja vaativien kokonaisuuksien, kuten avaruussuorituskykyjen, kehittäminen EU-yhteistyössä. Tuemme Valtioneuvoston näkemystä Suomen kannaksi.

Korostamme, että Suomen on kuitenkin ensisijaisesti **sisäisesti koordinoitava vahvemmin avaruuden hyödyntämisen eri (turvallisuus)tarpeet sekä mahdollistettava alan liiketoiminnan kehitys Avaruusstrategiamme mukaisesti**. Avaruuden hyödyntäminen ja avaruusteknologiat ovat läpileikkaavia ja alalla on suuria kasvumahdollisuuksia. Kyse ei ole varsinaisesta avaruusteknologiasta sinänsä vaan siitä, mitä kaikkea avaruuden hyödyntäminen mahdollistaa. Työ- ja elinkeinoministeriöön perustettu avaruustoimisto on hyvä alku. **Toimivan, elinvoimaisen ja monipuolisen avaruustoimijaverkoston kehittämiseen tulee kuitenkin kiinnittää vielä enemmän huomiota.**

Resilienssi, ml. hybridiuhat ja kyberpuolustus

Kannatamme Suomen tavoitetta sisällyttää strategiseen kompassiin kirjaus kokonaisvaltaisesta hybridityökalupakista.

Kyberturvallisuuden merkitys tulee kasvamaan kaikissa digitalisaatiota hyödyntävissä järjestelmissä, niin puolustusjärjestelmien kuin siviilisektorin informaatiojärjestelmien ja avaruuden hyödyntämisen osalta. Jo nykyisessä kyber- ja informaatioympäristössä toimiminen edellyttää jatkuvaa valmiuden ylläpitämistä sekä suorituskykyjen kehittämistä yhdessä ja kansallisesti.

Kyberpuolustuksen kehittämisessä on **hyödynnettävä teollisuuden ja tutkimuslaitosten osaamista nykyistä vahvemmin mukaan lukien kumppanuudet**. Kyberosaajista on

PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA RY

pääsihteeri Karanko 20.3.2022

Suomessakin krooninen pula. Eurooppalainen kyberkykyjen tutkimus- ja tuotekehitysrahoitus tukee myös kriittisen osaamispääoman ylläpitoa ja kehittämistä.

Eurooppalaiset yhteishankkeet ja -hankinnat

Eurooppalaisia puolustusmateriaalimarkkinoita arvostellaan usein päällekkäisyyksistä tai tehottomuudesta. Taustalla on kuitenkin jäsenmaiden oma toiminta ml. vaatimukset suvereenisuudesta sekä mahdollisesti protektionistinen teollisuuspolitiikka. Suurimmat jäsenmaat hankkivat yli 90 % puolustusmateriaalistaan kansallisilta toimijoilta. Euroopan puolustusteollinen pohja koostuu vain muutamasta todella suuresta yrityksestä, mutta tuhansista pienistä ja keskisuurista yrityksistä.

Puolustusmateriaalin yhteishankkeet ovat erittäin haastavia ja monimutkaisia, joissa politiikalla on suuri rooli. **Suhtaudumme siten suurella varauksella erilaisiin insentiiveihin, jotka keinotekoisesti edistäisivät yhteishankkeita**. Riskinä on, että tällaisiksi hankkeiksi päätyisivät lähinnä suurten jäsenmaiden ajamat lippulaivahankkeet, jotka eivät välttämättä sovellu Suomen oloihin. **Komission esittämillä aloitteilla jaetaan käytännössä Euroopan markkina eri suorituskykyalueilla ja poistetaan kilpailu tulevaisuudessa. Suomalaisille yrityksille on siten ensi arvoisen tärkeää päästä mukaan projekteja voittaviin konsortioihin.**

Puolustuspaketin onnistumisen kannalta on tärkeää, että puolustusrahastolla rahoitetaan myös pienten ja keskisuurten (PK) yritysten projekteja. Tämä on päädytty varmistamaan erillisillä PK-projektikategorioilla ja PK-bonuksilla. Nämä ovat tärkeitä yksittäisille yrityksille, mutta ne eivät varsinaisesti edistä yritysten vahvempaa verkostoitumista eurooppalaisiin arvoverkostoihin.

Komission esitys ALV-vapautuksesta on epäselvä, eikä Komission edustajat ole kyenneet sitä keskusteluissa selventämään. Emme siten kykene lausumaan asiasta.

Pidämme positiivisena, että Komissio lopultakin otti esille myös **puolustustarvikkeiden siirtojen luvituksen EDF-hankkeissa**. Erityisesti pohjoismainen teollisuus on esittänyt tätä pitkään. Sen sijaan **suhtaudumme varovaisesti Komission esityksiin vientilupakäytäntöjen eurooppalaisesta harmonisoinnista**. Vientiluvat ovat jäsenvaltioiden toimivallassa.

Kriittiset teknologiat

Komission etenemisasiakirja koskien kriittisiä teknologioita on erittäin laaja ja kunnianhimoinen useassakin kohdassa.

Asiakirja luettelee joukon kriittisiä teknologioita sekä toimenpiteitä niiden kartoittamiseksi. Koronapandemia osoitti globaalin talouden ja arvoketjujen haasteet. **Komission toimien tulisi**

PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA RY

pääsihteeri Karanko 20.3.2022

siten vahvasti tukea raaka-aineiden ja komponenttien *saatavuutta*. Ilman niitä ei ole mahdollista kehittää puolustuksen tarvitsemia kriittisiä teknologioita.

Komissio pyrkii aluksi kartoittamaan mm. kriittisiä teknologioita, riippuvuuksia, haavoittuvuuksia ja suorituskykyaukkoja. Komissio on perustamassa kriittisten teknologioiden seurantakeskusta, jolle mm. tällainen tehtävä annettaisiin. Kartoitusta varten komissio tulee keräämään yrityksiltä sellaista tietoa, joita ne eivät keskenään saa kilpailulainsäädännön takia jakaa. Komissio jakaa tämän turvaluokitellun tiedon jäsenmaiden kanssa. **Suurin osa jäsenmaiden hallinnoista tulee jakamaan tiedon omalle teollisuudelleen, mikä jälleen vääristää pelikenttää ja kilpailua Euroopassa.**

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä *Suomen puolustuksen teollisen ja teknologisen pohjan turvaamisesta* vuodelta 2016 on linjattu Suomen puolustuksen kriittiset teknologiat. Ne ovat:
1) Johtaminen ja verkostotoiminta
2) Tiedustelu, valvonta, ja maalittamistuki
3) Vaikuttaminen
4) Suoja

Periaatepäätös, joka on edelleen voimassa, linjaa myös em. kriittisiin teknologioihin liittyvät kriittiset suorituskykyalueet. Puolustusselonteossa (2021) painotetaan kriittisen teknologian saatavuuden, tuotannon ja integraatiokyvyn edellyttämää osaamista ja tuotantokykyä sekä häiriötöntä ylläpitoa kotimaassa. **Periaatepäätöksen linjaukset muodostanevat pohjan Suomen kannoille sekä osallistumiselle erilaisiin suorituskykyjen kehittämisprojekteihin.**